

YENİ TÜRK TİCARET KANUNU'NDA EŞYA TAŞIMA HUKUKU ALANINDA GETİRİLEN YENİLİKLER

Yrd. Doç. Dr. Burak ADIGÜZEL*

ÖZET

Yeni Ticaret Kanunu (6102 sayılı), 6762 sayılı Ticaret Kanunundan farklı olarak Taşıma İşleri isimli yeni bir kitap meydana getirmiştir. Bu kitap m.850-930'u kapsamaktadır. Bu kitapta genel hükümler, eşya taşıma, taşınma eşyası taşınması, değişik tür araçlarla taşıma ve taşıma işleri komisyoncusu bölümleri yer almaktadır. Eşya taşıma bölümü en önemli bölümdür. Çünkü bu bölüm deniz taşıması hariç olmak üzere bütün taşıma yöntemleri ile eşya taşımalarını düzenlemektedir. Bu bölüm Alman Ticarete Kanunu ve CMR hükümlerini temel almıştır.

Temel olarak eşya taşıma bölümü taşıyıcının sorumluluğu ile ilgilidir. Fakat taşıyıcının sözleşmeden doğan hakları ve borçları, taşıma sözleşmesindeki ikinci derecedeki yükümlülükleri, taşıma senedinin hukuki niteliği, taşıyıcının sorumluluğundan doğan tazminat ve hesaplanması, tazminatın sınırları, sözleşme dışı sorumluluk ve tazminat sınırlamasının kalktığı haller de düzenlenmiştir.

Yeni Ticaret Kanunu bu konularda bir çok değişiklikler yapmıştır. Makalemiz bu değişiklikleri incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Taşıyıcının Sorumluluğu, sorumluluktan kurtulma, taşıyıcının yardımcılarından doğan sorumluluğu, fiili taşıyıcı, teslimde ödeme, taşıma sözleşmesinde tarafların borçları, taşıyıcının tazminat sorumluluğu.

ABSTRACT

The New Commercial Code (6102 numbered) is a new book which name "Carriage Affairs" as different from 6762 Numbered Commercial Code. This covers 850-930 articles. The Book has sections including general articles, good carriage, household goods carriage, multimodal carriage and freight forwarder. The good carriage section is the most important. Because this section covers all transport on merchandise except see carriage. This section is based on German Commercial Code forth book and CMR.

Basically, Carriage Goods Section deals with carrier liability. But It also regulates carrier subsidiary performances, carriage contractual rights and obligations, nature of transport bill, compensation and it's count of compensation, compensation limits, non contractual liability, statute of limitation .

The New Commercial Code has several changes in this subjects. My article involves this changing analyse.

^H Hakem denetiminden geçmiştir.

* Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Deniz Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

Keywords: *Carrier Liability, Exclusion of responsibility, carrier responsibility from agent and servant, actual carrier, cash on delivery, obligations of parts on carriage contract, carrier's compensation liability.*

I. Giriş

13.01.2011 tarihinde kanunlaşan 6102 sayılı TTK'nın, 6762 sayılı TTK'da yer alamayan dördüncü kitabı "Taşıma İşleri"dir. Bu başlık altında altı kısma yer verilmiştir. Bu kısımlardan, "Eşya Taşıma" başlıklı ikinci kısım, 856 ile 893.maddeler arasında düzenlemiştir.

6102 sayılı TTK'nın eşya taşıma hükümleri, Alman Ticaret Kanunu'nun (HGB) yine dördüncü kitabının ilk kısmında § 407-450 arasında yer alan hükümleri esas almıştır.

HGB'nin, 25 Haziran 1998'de kanunlaşan, Alman Taşıma Hukuku Reform Kanunu (*Transportrechtreformgesetz*) ile yenilediği hükümleri, Karayoluyla Uluslararası Eşya Taşımaya İlişkin Konvansiyon (CMR) hükümlerini temel alarak yapılan bir düzenlemedir. Bu açıdan 6102 sayılı TTK'daki eşya taşıma hukuku hükümleri de CMR temellidir. Ancak HGB, CMR'nin ulusal hukukta uygulanmasında ortaya çıkan hususlara ilişkin doktrin ve yargı kararlarını da göz önüne alarak bir kanunlaştırmaya gitmiş, bu da CMR'den bazı açılardan farklı bir düzenlemenin oluşmasına yol açmıştır. Aynı zamanda, düzenlemenin iç hukuka yönelik olması CMR'nin kanunlar ihtilafı kaideleri çerçevesinde iç hukuka bıraktığı hususların, HGB tarafından ayrıca düzenlendiği de görülmektedir.

Ayrıca HGB, taşıma hukukuna ilişkin bazı konvansiyon hükümlerini de göz önüne alarak, CMR'den farklılaşmıştır.

6102 TTK'da taşıma hukukuna ilişkin hükümler de, HGB düzenlemesini mehzaz aldığı için, CMR'den HGB'in farklılaştığı yönler, 6102 sayılı TTK için de söz konusudur.

6102 sayılı TTK m.852'de, eşya taşıma hükümlerinin deniz, demir ve hava yoluyla taşıma ile posta idaresine ilişkin özel hükümler saklı olmak şartıyla uygulanacağı ortaya konulmuştur. Bu bakımdan eşya taşıma hükümlerinin özel kanun hükümleri olmadıkça bahsedilen taşıma şekillerindeki eşya taşımalarına uygulanacaktır.

Bu çerçevede 6102 sayılı TTK'da eşya taşıma hükümlerini, HGB ve CMR hükümleri ile birlikte değerlendirerek ele alınması gereklidir.

Eşya taşıma hükümlerinde temel konu taşıyıcının sorumluluğu olmakla birlikte, taşıyıcının yan edim yükümlülükleri, taşıma sözleşmesinden doğan karşılıklı haklar ve borçlar, taşıma senedinin hukuki niteliği, sorumluluktan doğan tazminat ve hesaplanması, sorumluluktaki sınırlamayı ortadan kaldıran haller, sözleşme dışı sorumluluk halleri ve zamanaşımı, bu sorumluluk konusuna bağlı olarak düzenlenen ana konular mahiyetindedir.

Bu konularda 6102 sayılı TTK, 6762 sayılı TTKya nazaran oldukça farklı hükümler ortaya koymuştur. Bununla birlikte eşya taşıma hükümlerinde bunların dışında da pek çok yenilik vardır. Ancak burada en temel hususlara değinmek zorunda kaldık.

II. Taşıyıcının Sorumluluğu

Biraz önce de değindiğimiz üzere eşya taşıma hükümlerinin esas noktası, taşıyıcının sorumluluğu bahsidir. 6102 sayılı TTK'nın 875.maddesinde, 6762 sayılı TTK'dan farklı olarak taşıyıcının ziya ve hasar sorumluluğu ile gecikme sorumluluğunu aynı ilkelere bağlamış, sorumluluğun hukuki niteliğini, yumuşatılmış kusursuz

sorumluluğa dönüştürmüştür¹. Oysa 6762 sayılı TTK m.781'de zıya ve hasar sorumluluğu kusur sorumluluğu iken, 780.maddede düzenlenen gecikme sorumluluğu, kusursuz sorumluluktur².

Bu çerçevede taşıyıcının sorumluluktan kurtulmasında genel sebepler ve özel sebepler ayrımı yapılmış, taşıyıcının sorumluluktan kurtulmasında genel bir sebep olarak mücbir sebepten daha geniş nitelikte olan taşıyıcının kaçınamayacağı sonuçlarını önleyemeyeceği olay kavramına yer verilmiştir. Özel sebepler ise, taşıyıcının sadece zıya, hasar ve gecikmede ispatlayarak sorumluluktan kurtulmada ileri sürebileceği, aradaki illiyet bağıını ispatlamasına gerek olmayan durumlardır. Bu düzenlemelerin özelliği, hepsinin taşıma esnasında, eşyanın zıya ve hasara uğramasına yol açabilecek kuvvetle muhtemel tehlike oluşturan veya taşıyıcı dışında kaynaklanan olaylar olması ve genel kuraldan farklı olarak zıya ve hasarın bu nedenlerden herhangi birinden doğduğunu kanıtlayan olayları ispat ederek sorumluluktan kurtulabilmesidir. Bu sistem, deniz ticaret hukukunda da düzenlenmiş olan taşınan eşyanın zıya, hasar ve gecikmeye uğramasında taşıyanın, zararın 6102 sayılı TTK m. 1182'de belirtilen özel deniz tehlikelerinden doğduğunu ispatlaması hâlinde, bir karine oluşması ve bu karinenin ancak eşya ile ilgili şahsın çürütmesi hâlinde taşıyanın sorumlu sayılacağı ilkesine benzetilmektedir.

Oysa 6762 sayılı TTK m.781'de sorumluluk kusur sorumluluğu olduğu için, taşıyıcının kusursuzluğu ispatlaması sorumluluktan kurtulması için yeterli iken, gecikme sorumluluğunda taşıyıcı gecikmenin gönderen ve gönderilenin fiillerinden veya mücbir sebepten doğduğunu ispat edemediği takdirde sorumluluktan kurtulmaktaydı.

Bunun yanında 6102 sayılı TTK m.874 eşyanın zamanında teslim edilmemesine bağlı bir zıya karinesi ve bununla ilişkili olmak üzere tazminat talep hakkına sahip olacak kişinin zıya karinesine bağlı haklarını da düzenlemiştir. Hükme göre, "Eşya, taşıma süresini izleyen yirmi gün içinde teslim edilmezse, hak sahibi ona zayı olmuş gözüyle bakabilir. Sınır ötesi taşımalarda bu süre otuz gündür." Hak sahibi, eşyanın zıyaı dolayısıyla tazminat talep eder ve bunu alırsa, bunun ödenmesi sırasında, eşyanın daha sonra bulunması hâlinde, derhâl kendisine haber verilmesini isteyebilir. Böyle bir durumda eşyanın bulunduğu haberini aldıktan itibaren otuz gün içinde, gerektiğinde giderler indirilmek suretiyle, tazminatı geri ödeyerek eşyanın kendisine teslimini isteyebilir. Taşıma ücretini ödeme yükümlülüğü ile tazminat hakkı saklıdır.

¹ Doktrinde CMR m.17 ve HGB § 425'de yer alan sorumluluğa ilişkin düzenlemenin, hukuki niteliğinde tartışma vardır. Bazı yazarlar bu yumuşatılmış kusursuz sorumluluk görüşünü savunmaktadırlar. Bu yönde, Arkan Sabih; Karayoluyla Yapılan Taşımalarda Taşıyıcının Sorumluluğu, Ankara 1982, s.44, Clarke Malcolm; International Carriage of Goods by Road: CMR, Fifth Edition, London 2009, s.185, Glöckner Herbert; Leitfaden zur CMR, 8.Auflage, Berlin 2005, s.143-144, Hill, D.J./Messent, A.D.; CMR: Contracts For The Carriage of Goods by Road, London 1995, s.69, Kaya Aslan; Karayolu İle Eşya Taşınmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Uygulanma Şartları ve Öngörülen Sorumluluğun Esasları, Oğuz İmregün'e Armağan, İstanbul 1998 s.325, Koller Ingo; Transportrecht, Kommentar zu Spedition, Gütertransport und Lagergeschäft, 6. Auflage, München 2007, s.1274. Diğer görüşte olanlar ise özen borcu ağırlaştırılmış, ispat külfeti tersine çevrilmiş kusur sorumluluğu olduğunu ileri sürmektedirler. Bu yönde; Akıncı Ziya; Karayolu İle Milletlerarası Eşya Taşımacılığı ve CMR, Ankara, 1999. s.87, Aydın Alihan; CMR'ye Göre Taşıyıcının Zıya, Hasar Ve Gecikmeden Doğan Sorumluluğu, İstanbul 2002, s.35, Heuer Klaus; Die Haftung des Franchtführers nach dem Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Strassengüterverkehr, Hamburg 1975, s.58.

² Arkan; Sorumluluk, s.94.

Eşyanın, tazminatın ödenmesinden sonra bulunması halinde, hak sahibi bundan haberdar edilmesini istemediği veya bulunma haberinden sonra eşyanın teslimine ilişkin istem hakkını ileri sürmediği durumlarda, taşıyıcı, eşya üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilme hakkı kazanmaktadır.

1. Sorumluluktan Kurtulmada Genel Sebepler

A. Taşıyıcının Kaçınamayacağı Sonuçlarını Önleyemeyeceği Sebepler

Taşıyıcının sorumluluğuna dair 6102 sayılı TTK m.875, taşıyıcının eşyada meydana gelen ziya, hasar ve gecikmede taşıma konusu eşyayı gönderenden teslim alınmadan, gönderilen veya hak sahibi kişiye teslim etmesinde kadar geçen süre zarfında sorumlu olduğunu belirttikten sonra, 876.maddede sorumluluktan kurtulma üst başlığı altında taşıyıcının özeni başlığı ile bir hükme yer vermiştir.

6102 sayılı TTK m.876'daki kural uyarınca, taşıyıcının ziya ve hasardan doğan sorumluluktan kurtulması için, ortaya çıkan bu ziya ve hasarın göstermesi gereken en yüksek özeni göstermesine rağmen kaçınamayacağı ve sonuçlarını önleyemeyeceği sebeplerden ileri geldiğini ispatlaması gereklidir. Bunun yanında, taşıyıcının sorumluluktan kurtulabilmesi için taşıma süresi dâhilinde eşyayı korunması yolunda bütün özenin gösterildiğinin ispatlanması dışında, bundan önce ve beraber olarak ziya ve hasara yol açan bu kaçınmadığı ve sonuçlarını önleyemediği somut olayı da ispat etmesi gerekmektedir.

Aynı kavram CMR m.17/2'de ve HGB § 426'da yer almaktadır. Daha önce de değindiğimiz üzere, 6102 sayılı TTK'da eşya taşıma hükümleri 1998 tarihli Alman Taşıma Hukuku Reform Kanunu (TRG) ile değişen HGB hükümleri ve dolayısıyla da CMR hükümleri esas alınarak düzenlenmiştir.

Taşıyıcıdan beklenecek en yüksek özen, ideal bir taşıyıcının standartlarında, taşıyıcıda aranan tecrübe çerçevesinde ortalama bir dikkat, beceri ve basiret, gün içinde mümkün olacak uygun hareket ve çevikliğe göre davranmasıdır.³ Buna göre taşıyıcı gerektiğinde ikinci taşıma güzergâhının belirlenmesi veya taşıma organizasyonuna ait gerekli güvenlik önlemlerini almak yükümlülüğündedir.⁴ İdeal bir taşıyıcıdan kasıt ise, taşıma açısından uygun genel bir tecrübeye sahip, mümkün olan tehlikeli durumları ortadan kaldıran bir taşıyıcı olmasıdır.⁵

Taşıyıcının sorumluluktan kurtulmasında, 6102 sayılı TTK m.876'da yer verilmiş kavram olan taşıyıcının kaçınamayacağı ve sonuçlarını önleyemeyeceği durumlar, mutlak anlamda anlaşılması gereken olaylar değildir. Geniş bir yorumla mümkün olan, beklenebilir bütün özenin gösterilmesine karşın zararın önüne geçilemediği her hâlin önlemezlik ve kaçınılmazlık içine girdiği kabul edilmektedir.⁶ Çünkü bazen taşıyıcının yolculuk sırasında farklı davranışlarda bulunması ve tedbirler alması bu tip durumların ortaya çıkmasının önlenmesinde etkili olabilir. Ancak, taşıyıcının bu eşyaya zarar verici durumu öngörebilmesi normalde beklenmez.⁷ Taşıyıcının, 6102 sayılı TTK m.876'da öngörülmesi kaçınılmaz ve sonuçları önlenemez sebeplere dayanmasında, bu durumları ispatlamak külfeti vardır ve bunda da, belirli bir durumun olduğunu ya da belirli bir şeyin eşyaya zarar verdiğini ispatlamak zorundadır. Taşıyıcının uygun bir ispat ortaya koyamaması, sorumlu olmaya devam etmesine neden olur.

³ Koller, s.389. Bu konuda dört etken üzerinden yapılan değerlendirme için bkz. Clarke, s.234 vd.

⁴ BGH 01.12.2005 tarih I ZR 108/04 sayılı kararı, www.bundesgerichtshof.de [21.03.2012]

⁵ BGH 17.03.1992 tarih I ZR 62/91 sayılı kararı, VersR 1992, s. 714.

⁶ Kaya; II, s. 254.

⁷ Akıncı, s. 102.

Söz konusu kavram mücbir sebepten ayrı ve daha geniş bir kavram olarak anlaşılması gerekir. Özellikle de mücbir sebepte esas olan dıştan gelme özelliğinin burada olmadığı söylenmelidir. Taşıyıcının kaçınamayacağı ve sonuçlarını önleyemeyeceği olaylarda gösterilen özen, en üst düzeyde dikkati içermeli buna rağmen sonuç önlenememiş değildir. Taşıyıcının basiretli bir taşıyıcının göstermiş olduğu özeni göstermesi, sorumluluktan kurtulmasına yetmez.⁸

Her ne kadar hükmün gerekçesinde, HGB § 426'da yer alan büyük bir özen gösterilmesi ifadesinin hukukumuzda kullanılmayan, bilinmeyen bir ölçü olduğu, bu sebeple anılan ölçünün kanuna yansıtılmadığı belirtilmekle birlikte, maddede kullanılan kavramın taşıyıcının en yüksek özeni denilerek aslında hukukumuz açısından tedbirli bir taşıyıcı kavramından farklı bir kavramın ortaya konulduğu bellidir. Gerekçede yargıcın "tedbirli" kavramını titiz bir anlayışla yorumlaması hükmün amacına uygun düşer şeklindeki ifade de kanımızca madde hükmü ile bağdaşmamaktadır.

B. Diğer Genel Sebepler

6102 sayılı TTK m.875/2'ye göre taşıyıcı, eşya ilgili kişiler olan gönderen ve gönderilenin bir davranışı veya eşyaya özgü ayıplardan zarar kaynaklandığı takdirde, sorumluluktan kurtulabilecek ya da bunların zararın doğmasında hangi ölçüde etkili olduklarına göre tazminat borcu açısından yapılan hesaplama da bir indirimde gidilebilecektir. Hâlbuki 6762 sayılı TTK'da sadece ziya ve hasar sorumluluğuna ilişkin 781.maddenin ikinci fıkrasının 2.ve 3.bentlerinde eşyada zaten mevcut noksan ve ayıplardan yahut eşyanın mahiyetinden veya ambalajın fena yapılması ile gönderen ve gönderilenin fiillerinden yahut verdikleri emir ve talimatın tatbikinden meydana geldiği ispat edildiği takdirde sorumluluktan kurtulacağından bahsedilmiştir⁹. Gecikme sorumluluğu ise biraz öncede değindiğimiz üzere kusursuz sorumluluk nedeniyle, sorumluluktan kurtulmak ancak gönderen veya gönderilenin fiillerinden ya da mücbir sebepten doğduğu ispatlandığını takdirde mümkündür.

Bu anlamda taşıyıcının, ziya ve hasar açısından tam veya kısmi olarak bu sebeplere dayandığı ispatlamasını, tam veya kısmi şekilde sorumluluktan kurtulmasını sağlar.¹⁰ Bu husus m.875/2'de açıkça "tazminat borcunun doğmasında ve kapsamının belirlenmesinde, bu olguların ne ölçüde etkili olduğu dikkate alınır" şeklinde belirtilmiştir. Oysa 6762 sayılı TTK açısından böyle bir hüküm yoktu ve sorumluluktan kurtulma hâllerinin etkisi, BK m.44 hükmü uygulanarak tazminatta indirim ile şeklinde ortaya çıkıyordu.

Taşınan her eşya, kendine özgü nitelikleri veya taşınmak üzere tesliminden önce var olan kendine has ayıptan dolayı, taşıma sırasında ziya ve hasara uğramış olabilir.

6102 sayılı TTK m.875/2 uyarınca eşyadaki özel ayıp¹¹ taşıyıcının sorumluluğu nedeniyle taşıyıcının sorumluluktan kurtulmasına neden olabilmektedir. Eşyadaki özel

⁸ Arkan; Sorumluluk, s.44, Aydın, s.70, Heuer, s.52, Clarke, s.233. Kavramın tedbirli bir taşıyıcıdan beklenecek özen ölçüsü olması gerektiği yönünde, Karan Hakan, CMR Şerhi, Ankara 2011, s.320-321.Yargıtay'da CMR'ye yönelik kararlarında basiretli bir taşıyıcının göstermesi gereken özen mefhumuna göre değerlendirme yapmaktadır. Bu yönde, Y.11.HD. 20.04.2000 tarih 2000/2114 E. 2000/3241 K. ve 19.02.2008 tarih 2007/201 E. 2008/1874 K. sayılı ilamları.www.kazanci.com [10.02.2012].

⁹ Doktrinde sorumluluğun kusur sorumluluğu olduğu için, bu hususların maddede yer almasının bir anlam taşımadığı da ifade edilmekteydi, Arkan; Sorumluluk, s.112.

¹⁰ Akıncı, s.96, Glöckner, s. 144.

¹¹ 6102 sayılı TTK m.875/2, ATK § 425/2'deki gibi eşyanın özel bir ayıbı (*ein besonderer Mangel*) kavramını kullanırken, CMR m.17/2 eşyanın kendisindeki kötüleşme (*inherent vice*) tabiri kullanılmaktadır. Ayıp kavramı, kusura nazaran daha geniş nitelik arz ettiğinden ve mad-

ayıp doktrinde, eşyaların kendisindeki bazı kusurlar veya uygunsuzluklar yüzünden taşınırken ortaya çıkan hasar ve ziya veya normal taşıma olayının içinde eşyaların doğasındaki uygunsuzluğu sonucu ortaya çıkan kötülükler olarak tanımlanmaktadır¹².

Eşyaya hasa kusur dışında gönderen ve gönderilenin bir davranışının ziya ve hasar ya da gecikmeye yol açması da taşıyıcının sorumluluktan kurtulmasına veya sorumluluk nedeniyle hesaplanacak tazminatın indirilmesine yol açmaktadır. Gönderen ve gönderilenin davranışı kavramı için, onların meydana getirdiği bir fiil ya da verdikleri talimatlar girer. Gönderen ve gönderilenin fiilleri ise, eşyanın ambalajının yetersiz olması, yükleme ve boşaltmanın gereken biçimde yapılmaması veya eşyaya ilişkin yeterli bilgi verilmemesi şeklinde ortaya çıkabilir.

2. Sorumluluktan Kurtulmada Özel Sebepler

6102 sayılı TTK m.878'de düzenlenen hâllerden birinden ziya ve hasar ve gecikmenin doğması durumunda, taşıyıcı sorumluluktan kurtulur. Burada, taşıyıcının 6102 sayılı TTK m.875/2'den farklı olarak, mevcut durumun varlığı ve zararlar arasında uygun illiyet bağımlı değil, sadece zararın sayılan hâllerden birinin varlığından doğduğunu ispatlaması yeterlidir. Zira bunun ispatlanması bir karine meydana getirmekte ve zararın bu hâllerden birinden meydana gelmediğini ispatlamak eşya üzerinde tasarruf hakkı sahibine düşmektedir. Bu özel risklere bağlı sorumluluktan kurtuluş CMR m.17/4'den alınmışsa da, CMR'de sadece ziya ve hasar sorumluluğu için öngörülmüş bu haller HGB § 427'deki gibi, TTK m.878'de de gecikme sorumluluğu için de öngörülmüştür. Bunun yanında CMR'de altı bent halinde sayılmış bu hâllere, TTK m.878'de bent (g) olarak "27/10/1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanunu ile diğer kanun ve düzenlemelerde yer alan hükümlerin taşıyıcının sorumluluktan kurtulmasını haklı gösterdiği hâller" de eklenmiştir. 6762 sayılı TTK'da ise böyle bir özel haller kavramı bulunmamaktaydı.

CMR m.17/4'de ve HGB § 427'de altı bent olarak sayılan ve 6102 sayılı TTK 878.maddede de bulunan haller ise;

a) Sözleşme veya teamüle uygun olarak üstü açık bir aracın kullanılmış olması yahut güverteye yükleme yapılması, b) Gönderen tarafından yapılan yetersiz ambalajlama, c) Eşyanın gönderen veya gönderilen tarafından işleme tabi tutulması, yüklenmesi veya boşaltılması, d) Eşyanın; özellikle kırılma, paslanma, bozulma, kuruma, sızma, olağan fire yoluyla kolayca zarar görmesine yol açan doğal niteliği, e) Taşınacak paketlerin gönderen tarafından yetersiz etiketlenmesi, f) Canlı hayvan taşınmasıdır.

6012 sayılı TTK 878.maddenin birinci fıkrasında yer alan yedi bentte ilişkin olarak, bazı bentlerde yer alan özel sorumluluktan kurtulma hallerinin, CMR m.18'de yer alan bu sorumluluktan kurtulma durumlarının uygulanma şartlarını ile birlikte ortaya koymuştur. Taşıyıcı bu sayılan nedenler vaki olduğunda sorumluluktan kurtulmak için bu özel durumları ileri süremez hâle gelmektedir. Bu hususlar her bir özel sebebe ilişkin olmak üzere, maddenin iki ile beşinci fıkraları arasında yer almıştır. Burada özel durumlardan maddenin (a), (d) ve (f) bentlerine ilişkin hususlar yer almaktadır.

denin de amacı bunu gerektirdiğinden, eşyanın özel ayıbb kavramının doğru olduğunu düşünüyoruz.

¹² Hill/Messent, s.74-75, Kaya, Arslan;Taşıyıcının Karayolu İle Eşya Taşınmasına İlişkin Sözleşmede (CMR) Öngörülen Sorumluluğunun Esasları (II), İÜHFM, Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu'na Armağan Sayısı, C. LVI, S. 1-4, İstanbul 1998, s.253-254, Koller, s.382-383. Kavramın bir eşyanın bulunduğu türün ortak özelliklerinden farklı özellikler taşıması, aynı nitelikteki diğer eşyalarla kıyaslandığında bir noksanlık veya bir kusur olduğu yönünde, Aydın, s.65.

Üstü açık araç kullanılması açısından, m. 878/2'ye göre, "Herhangi bir zararın hâl ve şartlara göre birinci fıkrada öngörülen bir sebebe bağlanmasının muhtemel bulunduğu durumlarda, o zararın bu sebepten ileri geldiği varsayılır. Birinci fıkranın (a) bendinde öngörülen olağanüstü zıya veya hasar hâlinde bu karine geçerli olmaz."

878.maddenin üçüncü fıkrasına göre ise, "Zıya, hasar veya gecikme, gönderenin eşyanın taşınmasına ilişkin özel talimatlarına taşıyıcının uymamasından ileri gelmişse, taşıyıcı birinci fıkranın (a) bendine dayanarak sorumluluktan kurtulamaz."

6102 sayılı TTK m.878/4'e göre ise, "Taşıyıcı, sözleşme uyarınca eşyayı sıcağa, soğuğa, ısı değişikliklerine, neme, sarsıntılara ya da benzer etkilere karşı özel olarak koruma yükümlülüğü altında ise, birinci fıkranın (d) bendine ancak, hâl ve şartlara göre, özellikle de gerekli donanımın seçimi, bakımı ve kullanımına ilişkin kendisine düşen tüm önlemleri almış ve özel talimatlara uygun davranmış bulunması hâlinde dayanabilir."

Hükmün son fıkrasında da canlı hayvan taşınmasına ilişkin olarak, taşıyıcının bu özel sorumluluktan kurtulma haline, ancak hâl ve şartlara göre kendisine düşen tüm önlemleri almış ve özel talimatlara uygun davranmış bulunması hâlinde dayanabileceği ortaya konulmuştur.

3. Yardımcılardan Doğan Sorumluluk

6102 sayılı TTK m.879 hükmü, madde gerekçesinde de belirtildiği üzere CMR m.3 hükmünün paralelinde bir düzenlemedir. Aynı zamanda hükmeye tekabül eden düzenleme, HGB § 428'dir. 6102 sayılı TTK m.879, "Yardımcıların kusuru" başlığı altında iki adet yardımcı kavramına yer vermiştir. Bunlardan biri kendi adamları, diğeri ise taşımının yerine getirilmesi için yararlandığı kişilerdir.

6102 sayılı TTK bakımından taşıyıcının, kendi adamlarının ve taşımının yerine getirilmesi için yararlandığı kişilerin fiil ve ihmallerinden kendi fiil ve ihmali gibi sorumlu olduğu, 879.maddede ortaya konulmuştur. 6102 sayılı TTK m.879'un ifadesiyle, taşıyıcının yardımcıların fiil ve ihmalleri kendi fiil ve ihmali hükmündedir. Bu açıdan, 879.madde gereğince taşıyıcının sorumlu tutulabilmesi için, yardımcıların kusurunun olması aranmaz. Yani taşıyıcının yardımcıların meydana getirdikleri bir davranış kusurlu bir davranış olmasa bile, taşınan eşyada zıya ve hasar oluşturuyorsa taşıyıcı sorumlu olacaktır.

Oysaki 6762 sayılı TTK m.782'de taşıyıcının kullandığı kimselerin veya mahiyetinde çalışanların kusurları kendi kusuru hükmündedir demiş, bu kişilerin ancak kusurlu olmaları halinde sorumluluğun doğabileceğini kabul etmiştir. Aynı zamanda, hükümdeki yardımcıları kavramı terminolojik olarak aynı olsa bile, içerik olarak farklıdır. Taşıma sözleşmesinin ifasını üstlenen işletmede görev yapan bütün kişiler, bu anlamda taşımının gerçekleştirilmesine doğrudan doğruya katılan araç şoförü veya istifleme ve boşaltma yapanlar olarak sayılabilir. İşletmede görev alan ambar memurları, bekçiler de taşımaya görev icabı katılıyorsa taşıyıcının kendi adamlarıdır. Buna karşılık 6762 sayılı TTK m.782'den farklı olarak sözleşmenin ifasıyla ilgisi bulunmayan taşıyanın büro personeli veya idari görevle görevlendirilmiş muhasebeci veyahut temizlikçiler 6102 sayılı TTK m.879 b. (a) 'ya göre taşıyıcının kendi adamları sayılmazlar¹³.

¹³ 6762 sayılı TTK m.782 açısından aksi yönde, bkz. Arkan; Sorumluluk, s.97. Yargıtay'a göre taşıyıcının aracının şoförünün taşıma akdini yapması hâlinde dahi, bu akit araç sahibini bağlayacağından, husule gelen zararlardan TTK m.782'ye göre sorumlulukları icap etmekteydi. TD. 19.11.1971 tarih E. 1970/2626 K. 1971/253 sayılı kararı, Doğanay İsmail; TTK Şerhi, C.2, Ankara 2004, s. 1785 dn.754.

Taşıma işinin icrasının tevdi edildiği akdi mümessil de (TBK m.40), bu anlamda, taşıyıcının kendi adamı kabul edilecektir. Buna karşın, doktrinde çoğunlukla kabul edildiği üzere, kanuni mümessilin, yani, taşıyıcının kanuni temsilcisinin, taşıyıcının mahiyetinde çalışan kimse sayılmasına olanak yoktur. Bunlar hakkında, 6098 sayılı TBK. 116 uygulama alanı bulacaktır¹⁴.

6102 sayılı TTK m.879'un gerekçesinde hükmün kaynaklarının CMR m.3 ve ATK § 428 olduğunu söylediğini belirtmiştik. Bununla beraber hükmün içeriği ile CMR ve ATK düzenlemeleri ele alındığında, ihmal kavramının madde de yer alması kanımızca doğru gözükmemektedir. Zira her iki düzenlemede de ihmal kavramına yer verilmemektedir. CMR m. 17/2-3'de ihmal karşılığı olarak kullanılan *neglect'e* karşılık 3.maddede *omissions* terimi kullanılmıştır. *Omissions* terimi ihmal karşılığı olarak düşünülebilse de, burada olumsuz bir davranışta bulunmayı, maddede geçen *acts* terimi ise yardımcıının aktif bir davranışı ifade eder mahiyettedir. HGB § 428'de ise, 6102 sayılı TTK m.879'a ihmal olarak çevrilen kavram *Unterlassung* ibaresidir. Bu kavram ihmal anlamına geldiği gibi, yapmama, kaçınma ve sarfınazar etme manalarına da gelmektedir. Yani bu anlamda eylemsizlik söz konusudur. Doktrine baktığımızda ise, söz konusu kavramın HGB § 428'de de olumsuz bir davranışta bulunma olarak temel alındığı anlaşılmaktadır¹⁵. Bu yönden TTK m.879'daki ihmal teriminin yanlış olduğunu ve metinde yer almaması gerektiği, kanaatindeyiz¹⁶.

Yine 6102 TTK m.879'daki başka bir ibare yanlış, yardımcıların görevlerini yerine getirme sırasındaki fiillerinden taşıyıcının sorumlu olduğudur. Oysa gerek CMR, gerekse HGB § 428'deki ibare görevlerinin alanı içindeki fiilleri nedeniyle taşıyıcının sorumluluğudur ki, yardımcı şahsa verilen görev ile zarar arasında yapılmakla yükümlü olunan görev dâhilinde ve görev ister doğrudan ister dolaylı olarak verilsin sorumluluğu doğacaktır¹⁷.

Yardımcılar, 6102 sayılı TTK 879.maddeye göre sanki kendileri taşıyıcıymış gibi davranmalı ve eşyaya özen göstermelidirler. Bu bakımdan zararı engellemek ve kaçınmak noktasında taşıyıcının göstermek zorunda olduğu dikkat ve özeni gösterme mükellefiyetinde olduklarından, bu dikkat ve özeni göstermemeleri sonucu ortaya çıkan zıya ve hasar taşıyıcının sorumluluğunu doğuracaktır¹⁸.

4. Fiilî Taşıyıcının Sorumluluğu

Fiilî taşıyıcı, gönderenle taşıma sözleşmesini akdeden taşıyıcının, taşımanın bir kısmı ya da tamamı için taşıma işini devrettiği, taşıma sözleşmesine yabancı üçüncü kişi niteliğindeki taşıyıcı olarak tarif edilebilir.¹⁹ Fiilî taşıyıcıyı, eşyanın taşınması tamamen kendisine bırakılan alt taşıyıcılar ya da müteakip taşıyıcı olarak ayırabiliriz. TTK m.888, taşıma hukukuna ilişkin uluslararası konvansiyonlarda²⁰ ve bu konvansi-

¹⁴ Arkan; Sorumluluk, s.97, Tandoğan Haluk; Türk Mesuliyet Hukuku, Ankara 1961, s.439.

¹⁵ Koller, s.447-448,

¹⁶ Benzer yönde; Yeşilova Ecehan; Taşıyıcının CMR Hükümlerine Göre Yardımcı Şahıslarının Ve Müteakip Taşıyıcıların Eylemlerinden Doğan Sorumluluğu (CMR madde 3, 34), Ankara 2004 s.76.

¹⁷ Hill/Messent, s.29, Yeşilova; Yardımcılar, s.83.

¹⁸ BGH 04.03.2004 tarih I ZR 200/01 sayılı kararı, TranspR 2004, s.460-462.

¹⁹ Knorre, Jürgen/Demuth, Klaus/Reinhard, Th. Schmid: Handbuch Des Transportrechts, München 2008, s.17, Koller, s.527.

²⁰ Hamburg Kuralları m.10, Varşova Konvansiyonu m.30.

yon hükümlerinin iç hukuka alınması sonucu ortaya çıkan düzenlemelerde²¹ var olan modern bir sorumluluk düzenlemesini Türk hukukuna getirmektedir.

6102 sayılı TTK m.888 anlamında, birden fazla hukuki niteliği olan sorumluluk doğabilir. Eşyalar fiilî taşıyıcı tarafından taşınırken, fiilî taşıyıcının sorumluluğu asıl taşıma sözleşmesine dayalı bir sorumluluk iken, asıl taşıyıcının sorumluluğu eşyayı koruma borcuna (6102 sayılı TTK m.875/1) dayalı bir sorumluluk olduğu gibi, eşyaları devralan fiilî taşıyıcının sorumluluğu sözleşme dışı bir davranış olarak da ortaya çıkabilir. Fiilî taşıyıcının sorumluluğu, sözleşme benzeri (*quasi-contractual*) ve sui generis bir niteliktedir²². Ayrıca 6102 sayılı TTK m.888, eşyanın fiilî taşıyıcılar tarafından taşınırken zarar görmüş olmasını yeterli saymış, taşıma sözleşmesinin tarafı tarafından taşıma yaparken zararın meydana gelmiş olmasını aramamıştır²³.

5. Ödemeli Teslim Halinde Sorumluluk

6102 sayılı TTK m.872 ile CMR 21. maddede yer alan teslimde ödeme şartlı taşıma ve buna bağlı taşıyıcının sorumluluğu uluslararası olmayan taşımalarda da uygulanabilir hale gelmiş olmaktadır. 872.maddenin gerekçesinde belirtildiği gibi, CMR m.21 hükmünün mevzuatımızda düzenleniş hali olup, esasen mehazı HGB § 422'dir.

872/1'e göre, "Eşyanın gönderilene teslimi, kararlaştırılan bedelin ödenmesi şartına bağlanabilir. Bu hâlde, ödeme nakden veya nakde eş değer bir ödeme aracı ile yapılmalıdır."

Burada taşıma sözleşmesinin tarafları olan taşıyıcı ve gönderen arasında ödemeli teslimin kararlaştırılabileceğini hükme bağlamıştır. Bu kararlaştırma taşıma sözleşmesinde olabileceği gibi, taşıma sözleşmesi yapıldıktan sonra da olabilir. Bu anlaşma ile ödeme karşılığında teslim, taşıyıcının taşıma sözleşmesinden doğan borçları dışında, taşıma sözleşmesine bağlı yan edim yükümlülüğü haline gelir²⁴.

Taşıyıcının ödemeyi tahsil etme yükümlülüğü, taşıma sözleşmesinin akdedilmesi esnasında kararlaştırılabileceği gibi daha sonra gönderenin bir talimatı sonucunda da ortaya çıkabilir. Eşyanın ödeme karşılığında teslim edileceği sözlü veya yazılı olarak kararlaştırılabilir²⁵.

TTK m.872/1 c.2'de ise "nakit ya da ona eşdeğer nitelikte" bir ödeme aracından bahsedilmiştir. Burada nakit ödeme yapıldığı durumlarda bir sorun olmayacağı açıktır. Ancak, bono, çek gibi bir kambiyo senedi açısından durumun ne olacağı belirli değildir. Doktrindeki görüşe göre burada hangisinin ödeme yerine geçeceği hususunu yerel mahkeme ortaya koymalıdır²⁶.

Konumuz açısından eşdeğer nitelik kavramının karşılıksız kalmayacağını taahhüt edilmiş olması ile tahsilâtın tehlikeye düşmemiş olduğudur. Bu nedenle, söz konusu şekilde teyit edilmiş çekler için "nakde eşdeğer" olduğu kabul edilmelidir.

TTK 872/2 bakıldığında taşıyıcının alacaklıları ile ilgili de bir düzenleme bulunmaktadır. Her ne kadar yapılan tahsilât aktarılan kadar taşıyıcıda bulursa da, taşıyıcının alacaklıları alacaklarını bu meblağdan karşılayamayacaktır. Madde metninde

²¹ LuftVG § 49a, HGB § 664.

²² Kehl F. Michael; Die Haftung des Unterfrachtführers im Straßengüterverkehr, Münster 2004, s.52.

²³ Kehl, s.52, Koller, s.535.

²⁴Seven Vural; Karayoluyla Yapılan Uluslararası Eşya Taşımalarında Taşıyıcının Ödeme Karşılığı'nda Teslim Şartı'ndan Doğan sorumluluğu, Legal Hukuk Dergisi, S.46, 2006, s.3336.

²⁵ Seven, 3368, Yeşilova Aras Ecehan; Uluslararası Karayolu İle Yük Taşımacılığında Teslim Süresinin Aşılması Ve Teslimde Ödeme, Ankara 2010, s.75.

²⁶ Yeşilova; Teslimde Ödeme, s.70.

açıkça “ taşıyıcının alacaklıları bakımından gönderene geçmiş sayılarak” denmekte ve düzenleme altına alınmaktadır.

872/3 ise, “Eşya, bedeli tahsil edilmeden gönderilene teslim edilirse, taşıyıcı, bundan doğan zarardan, gönderene karşı kusuru bulunmasa bile, eşyanın tesliminde ödenmesi gereken tutarla sınırlı olarak sorumludur” şeklindedir. Sorumluluk için, taşıyıcının kendine verilen talimatı gereği gibi yerine getirmemiş olması gerekmektedir. Her ne kadar söz konusu ifade CMR metninde yer almamakta ise de, ATK § 422’de “..auch wenn ihn kein Verschulden” şeklinde aynen düzenlenmektedir.

Burada kusursuz sorumluluk söz konusu olması nedeni ile taşıyıcı teslimde ödeme ile taşıma sözleşmesine ek bir yükümlülük üstlenmişse, bunun yerine gelmesi halinde kusuru olmadığını ispat etse dahi sorumluluktan kurtulamayacaktır. Burada, kusursuz sorumluluğun tercih edilme nedeni gönderenin güvenlik menfaati olarak belirtilmektedir²⁷.

III. Gönderenin ve Taşıyıcının Sözleşmeden Doğan Hak ve Yükümlülükleri

6102 sayılı TTK Eşya taşıma hükümlerinde taşıma sözleşmesinin tarafları olan taşıyıcı ve gönderenin sözleşmeden doğan temel edimler dışındaki hak ve yükümlülüklerinde kapsamlı değişiklikler yapmış, 6762 sayılı TTK’da da yer alan bazı hak ve yükümlülüklerde ise, içeriği açıklayıcı ve genişletici düzenlemeler meydana getirmiştir.

1. Gönderenin Hak ve Yükümlülükleri

Taşıyıcı ve gönderenin taşıma sözleşmesindeki ana edim yükümlülükleri dışında, tali edim yükümlülükleri de ayrıntılı olarak düzenlenmiş ve 6762 sayılı TTK’da yer almayan bazı tali edim yükümlülükleri getirilmiştir. Taşıma sözleşmesindeki menfaatlerin dengelenmesi ilkesi üzerinden ortaya konulan bu tali edim yükümlülükleri karşılıklı olarak taraf menfaatlerini karşılar niteliktedir.

A.Gönderenin Hakları

a) Gönderenin Taşıma Sözleşmesini Fesih Hakkı

TTK m.865 uyarınca, gönderen taşıma sözleşmesini her zaman feshedebilir. Bunun taşıyıcının riziko alanına giren bir sebepten kaynaklanması mümkün olabildiği gibi, şart da değildir, Hatta taşınacak eşyaların yüklenmesinden sonra dahi fesih mümkündür. Ancak buna karşı taşıyıcının da bazı hakları söz konusudur. 6102 sayılı TTK’da taşıma sözleşmesinin gönderen tarafından feshi özel olarak düzenlenmiştir. Taşıma sözleşmesi ani edimli sözleşme olduğu için buradaki ibare, teknik anlamda feshi değil; sözleşmeden dönme anlamına gelmektedir. Gönderen taşıma sözleşmesini tamamen (TTK m. 865) veya kısmen (TTK m. 866) feshedebilir. Eşyanın bir kısmının taşınmasını talep edilmesi halinde taşıma sözleşmesi kısmen feshedilmiş olmaktadır. Gönderen taşıma sözleşmesini taşıyıcının riziko alanında yer alan sebeplerden ötürü haklı sebebe dayanarak feshedebilir. Aynı zamanda gönderen haklı bir sebebe dayanmadan taşıma sözleşmesini her zaman feshedebilir (TTK m. 865/1).

b) Kısmi Taşımayı İstem Hakkı

6102 sayılı TTK m.866, taşıyıcının, taşınması kararlaştırılan eşyanın tamamı yüklenmiş olmasa bile, gönderenin istemi üzerine yola çıkmak zorunda olduğunu, ancak buna karşı taleplerde bulunabileceğini öngörmüştür. Böylece gönderenin talebi üzerine taşıyıcı eşya tam olarak yüklenmese bile, yüklenmiş olan eşyayı taşımak zorundadır.

²⁷ Yeşilova; Teslimde Ödeme, s.112.

c) Emir, Talimat ve Tasarrufta Bulunma Hakkı

TTK m.868, gönderenin taşıyıcıya, taşımanın yapılması için emir ve talimat ve re-bileceği gibi, taşımanın durdurulması, eşyanın geri getirilmesi, başka bir varma veya teslim yerine götürülmesi ya da başka bir gönderilene teslim edilmesi şeklinde tasarruflarda da bulunabileceğinden bahsetmektedir. Ancak taşıma senedi düzenlenmiş ve her iki tarafça imzalanmışsa, gönderen, taşıma senedinde öngörölmüş olması şartıyla, ancak kendisine ait olan nüshayı ibraz ederek tasarruf hakkını kullanabilir. 6762 sayılı TTK m.773 ile 775 arasında emre göre hareket, bildirim yükümlülüğü ve icra mükellefiyeti başlıkları altında düzenlenmiş hükümlerin yerine getirilen 6102 sayılı TTK m.868, emir talimat ve tasarrufların içeriği, bunların kullanılabilme zamanı ve taşıma senedinin bunlar üzerindeki etkisini göstermek bakımından daha ayrıntılı olarak sevk edilmiş bir maddedir.

B. Gönderenin Yükümlülükleri

a) Refakat Belgeleri Verme Yükümlülüğü

TTK m.860'a göre, gönderen, eşyanın tesliminden önce, resmî nitelik taşıyan, özellikle gümrük işlemleri için gerekli bulunan bilgileri taşıyıcıya vermek ve söz konusu belgeleri taşıyıcının tasarrufuna bırakmak zorundadır. Hükümün kaynağı CMR m.11 ve HGB § 413'dür. Gerekçede hüküm düzenlenirken HGB § 413'ün gösterdiği sınırların esas alındığı belirtilmiştir.

b) Tehlikeli Eşya Hakkında Bilgi Verme Yükümlülüğü

TTK m.861' göre, tehlikeli eşya taşınacaksa gönderen, taşıyıcıya zamanında açık, anlaşılabilir içerikte ve yazılı şekilde, tehlikenin türü ve gerekiyorsa alınması gereken önlemler konusunda bildirimde bulunmakla yükümlüdür. Hükümün kaynağı CMR m.22 ve HGB § 410'dur. 6762 sayılı TTK'da yer almayan ve taşıma hukuku açısından önemli bir yükümlülüğü ortaya koyan bir madde olarak yeni kanunda sevk edilmiştir.

c) Ambalajlama ve İşaretleme Yükümlülüğü

TTK m.863'e (HGB § 412) göre, eşyanın niteliği, kararlaştırılan taşıma dikkate alındığında, ambalaj yapılmasını gerektiriyorsa, gönderen, eşyayı ziya ve hasardan koruyacak ve taşıyıcıya zarar vermeyecek şekilde ambalajlamak zorundadır. Ayrıca gönderen, eşyanın sözleşme hükümlerine uygun şekilde işleme tabi tutulabilmesi için işaretleme gerekiyorsa, bu işaretleri de koymakla yükümlüdür.

C. Taşıyıcının Hakları

a) Ek Ücret İsteme Hakkı

TTK m.863'de kararlaştırılmışsa veya kararlaştırılmış olmasa bile sözleşme hükümlerine dayanarak veya kendi risk alanından kaynaklanmayan nedenlerle makul yükleme veya boşaltma süresinden daha fazla beklerse, bekleme ücreti isteyebilir.

TTK m.865 uyarınca, gönderenin sözleşmeyi feshetmesi halinde kararlaştırılan taşıma ücreti ile bekleme ücretinden ve tazmini gereken giderlerden, sözleşmenin feshi sonucunda tasarruf ettiği giderlerin veya başka bir şekilde elde ettiği veya kötüniyetli olarak elde etmeyi ihmal ettiği menfaatlerin indirilmesiyle kalan tutarı veya kararlaştırılan taşıma ücretinin üçte birini, isteyebilir.

TTK m.866'ya göre de, kısmi taşımanın gönderen tarafından talebi halinde, sözleşmede kararlaştırılmış olan taşıma ücretinin tamamını, doğmuş bekleme ücretini, eksik yükleme sebebiyle yapmak zorunda kaldığı giderleri ve uğradığı zararı talep edebilir. Bu husus bakımından yükleme süresine uyulmaması hallerinde TTK m.869'a göre taşıyıcı sözleşmede kararlaştırılmış olan taşıma ücretinin tamamını isteyebilir.

Böylece 6762 sayılı TTK'da yer almayan, gerekli bir hususa 6102 sayılı TTK'da değinilmiş olmaktadır.

b) Eşyayı Boşaltma Hakkı

TTK m.861/2 uyarınca taşıyıcı, eşyayı teslim alırken tehlikenin türünü bilmiyorsa veya kendisine herhangi bir bildirimde bulunulmamışsa, gönderene karşı herhangi bir tazmin yükümlülüğü doğmaksızın, tehlikeli malın boşaltulmasını, depolanmasını, geri taşınmasını veya gerektiğinde imhasını ve zararsız duruma getirilmesini sağlama hakkı vardır.

TTK m.869/3'e göre ise, taşıma ve teslim engelinin vaki olduğu hallerde, 868.madde kapsamında uyması gereken talimatları uygun bir süre içinde alamazsa, tasarruf hakkı sahibinin menfaatine en iyi görünen tedbirleri almakla yükümlüdür. Taşıyıcı, eşyayı, boşaltıp saklayabilir.

D. Taşıyıcının Yükümlülükleri

a) Refakat Belgelerini Kullanma Yükümlülüğü

TTK m.860/2'ye göre, taşıyıcı, kendisine verilen belgelerin zıyaından, hasarıdan veya yanlış kullanılmasından doğan zararlardan sorumludur. Bu sorumluluktan ancak zıya, hasar veya yanlış kullanma taşıyıcının kaçınamayacağı ve sonuçlarını önlemeyeceği durumlardan kaynaklanmış olması halinde kurtulabilir. Burada taşıyıcının sorumluluğu, eşyanın zıyayı hâlinde ödenecek miktarla sınırlanmıştır.

b) Emir ve Talimatlara Uyma Yükümlülüğü

TTK m.868 uyarınca gönderilen veya eşya ulaştığında gönderilen tarafından verilen talimatlara, gönderenin bu tür emir, talimat ve tasarrufları, taşıyıcının işletmesi için sakıncalıysa veya diğer gönderenlerin ve alıcıların gönderileri için bir zarar tehdidini beraberinde getirmediği uymakla yükümlüdür. Aynı zamanda TTK m.869, taşıyıcının eşyanın teslim edilmesi gereken yere ulaşmasından önce, taşımanın sözleşmeye uygun olarak yapılamayacağı anlaşılırsa veya eşyanın teslim edileceği yerde teslim engelleri çıkarsa, taşıyıcı, tasarruf hakkına sahip olan kişiden talimat almak zorunda olduğunu belirtmiştir.

IV. Taşıma Senedi

6102 sayılı TTK m.856 ile 858 arasında düzenlenen taşıma senedi, 6762 sayılı TTK'dan tamamen farklı bir biçimde ele alınmıştır.

Taşıma senedinin 6102 sayılı TTK m.857'de yazılı tüm kayıtları içermesi söz konusu olsa bile, artık 6762 sayılı TTK'dan farklı olarak, kıymetli evrak niteliği yoktur. Oysa 6762 sayılı TTK m. 771/1'in son cümlesinde taşıma senedinin emre yazılı olması hâli ortaya konulmuş, 6762 sayılı TTK'ya göre iki nüsha olan taşıma senedinde, taşıyıcının imzaladığı nüshanın ciro ve senedin teslim edilmesiyle, eşyanın mülkiyetini geçireceği öngörülerek, taşıma senedinin 6762 sayılı TTK m.769'daki tüm hususları içeriyorsa kıymetli evrak niteliğine sahip olduğunu kabul edilmişti.²⁸ Bu bakımdan 6762 sayılı TTK açısından taşıma senedinin kıymetli evrak niteliğinin esas fonksiyonu, düzenlenmesi sonrası taşıyıcıda bulunmakla, nama yazılı olan, taşıyıcının imzasını içeren kıymetli evrak niteliğini haiz taşıma senedi, devir beyanı yanında evrakın zilyetliğinin devrinin yapılmasıyla eşyanın zilyetliğini taşıyıcıya geçirmektedir.²⁹

²⁸ Arkan; Türk Ticaret Kanunu'nun Taşıma Senetlerine ve İlmühaberlere İlişkin Hükümleri Üzerine Bir İnceleme, BATIDER 1978, C. IX, S.4, s.1038.

²⁹ Arkan; Taşıma Senetleri, s.1039.

6102 sayılı TTK m.856/1'e göre ise, yapılacak bir taşımada taraflardan birinin talebi üzerine, 6102 sayılı TTK m.857'de belirtilen kayıtları içeren bir taşıma senedi üç özgün nüsha hâlinde tanzim edilecek taşıma senedinin bir nüshası gönderende kalırken, diğer nüshalarından biri taşıyıcıda kalmakta, diğer nüsha ise eşyaya eşlik etmektedir. Hâlbuki 6762 sayılı TTK m.771/1 taşıma senedinin iki nüsha olarak düzenlenmesini öngörmekteydi.

6102 sayılı TTK m.858'e göre, taşıma senedinde taşıma sözleşmesinin tarafları olan gönderen ve taşıyıcının imzaları bulunacaktır. Bununla ilişkili olarak, taşıma senedinin tanzim edilmiş nüshaların altına imza atanlar için delil niteliği dışında, bir taşıma sözleşmesi yapıldığını ve bu sözleşmenin hükümlerini ortaya koyan aksi ispat edilinceye kadar var kabul edilen bir durum söz konusu olur³⁰.

6102 sayılı TTK'da düzenlenen taşıma senedi, m.858 hükümleri çerçevesinde sadece taşıma sözleşmesinin yapıldığına, içeriğine ve eşyanın teslim alındığına dair kanıt meydana getirir³¹.

Buna karşılık, maddenin ikinci fıkrasına göre eşyanın ve ambalajının, eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alındığı sırada dış görünüşü bakımından iyi durumda bulunduğu ve taşınan paketlerin sayısının, işaret ve numaralarının taşıma senedinde yer alan kayıtlara uygun olduğuna karinedir.

Bundan başka maddenin üçüncü fıkrası taşıyıcı tarafından eşya üzerinde, net olmayan ağırlık, beyan miktarı ve paketlerin içeriği bakımından yapılan inceleme neticesi taşıma senedine yazılmışsa, taşıyıcının bu kayıtlara uygun bir eşya taşıması yaptığına da karine oluşturmaktadır.

Bunun anlamı herhangi bir kontrol yapılmaksızın taşınan eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alınması ve taşıma senedine yazılması hâlinde de, bu durum taşıyıcı aleyhine karine oluşturur³².

III. Yükleme ve Boşaltma Yükümlülükleri

6762 sayılı TTK'da yükleme boşaltmanın kimin tarafından yapılacağına dair herhangi bir açıklık yoktu. Bu açıdan doktrindeki görüşler genellikle yabancı hukuklardaki görüşleri esas alarak şekillenmişti.³³ Bunun yanında bir başka görüş ise, eşyaların yüklenmesinde olayın özelliklerinin dikkate alınması, parça hâlinde taşıma olsa bile, eşyanın nitelik ve özelliklerinin bir tarafça bilinmesine bağlı olarak, bu borcun o tarafa

³⁰ Aynı şekilde, CMR m.9/1.

³¹ 6102 sayılı TTK m.858/1, karine değil, kanıt oluşturacağından bahsetmektedir. Bununla birlikte, gerek hükmün lafzı gerek mehzaz CMR m.9/1 ve gerekse buradaki ispat kuvveti, bunun fiili karine niteliğinde olduğunu göstermektedir. Bir görüşe göre de, kanun koyucu özel bir koşul vakia öngörmeden, taşıma senedine ispat değeri yüklemiş, böylelikle hâkimin bu belgenin içeriğini kendi serbest takdir yetkisine göre değerlendirmesi imkânını ortadan kaldırmış ve aksi ispat edilinceye kadar, taşıma senedinin içeriğini doğru kabul ederek hüküm vermesi sağlanmıştır. Bu bakımdan burada bir karine yoktur. Yeşilova Ecehan; CMR-Taşıma Senedinin İspat Kuvveti, DÜHFD, C.7, S.1, İzmir 2005, s.253.

³² Koller, s.116.

³³ Yabancı hukukta, daha çok parça hâlindeki eşyaların taşıyıcı, büyük ve istifleme yönünden arabacı doldurabilecek eşyaların ise gönderen tarafından yüklenmesi gerektiği kabul edilmektedir Aydın, s.37-38, Aksi yönde Arkan; Sorumluluk, s.54. Bu kurala rağmen, bazı yabancı hukuklar yüklemenin her zaman için taşıyıcının sorumluluğunda olan bir yükümlülük olduğunu söylemektedirler. Fransız, İspanyol ve Belçika hukukunda da bu yönde görüş bulunmaktadır; Akıncı, s.89, Belçika hukuku açısından; Liboution, Jacques; Liability of The CMR in Belgian Case Law, International Carriage of Goods, London 198, s.88.

herhangi bir kural olmaksızın geçmelidir demektedir³⁴. Genelde eşyanın nitelik ve özellikleri hakkında bilgiye sahip olan gönderen olmaktadır. Bunun yanında, bu görüş yüklemeye kullanılacak özel aletlerin bir tarafta olması durumunda da yüklemenin o tarafın borcu olduğunu kabul etmektedir.

6102 sayılı TTK m.863 ise yükleme ve boşaltma başlığı altında bu hususu hükme bağlamış durumdadır. Hükümün birinci fıkrasına göre, sözleşmeden, durumun gereğinden veya ticari teamülden aksi anlaşılmadıkça; gönderen, eşyayı, taşıma güvenliğine uygun biçimde araca koyarak, istifleyerek yüklemek ve aynı şekilde boşaltmak zorundadır.

Fıkranın ikinci cümlesinde ise, taşıyıcının yüklemenin işletme güvenliğine uygun olmasını sağlama yükümlülüğünün olduğu belirtilmiştir. Hüküm aynen HGB § 412/1'den alınmıştır. Burada kanun, taşınacak eşyaların gönderenin, eşyaların taşıma sırasındaki zarar görmesini engelleyecek biçimde paketlenmesi, istiflenmesi ve yüklenmesinde en iyi bilgi sahibi kişi olduğundan yola çıkarak böyle bir düzenleme yapmıştır³⁵. Bir görüşe göre de, hüküm uyarınca yükleme ve istiflemeyen gönderenin sorumlu tutulması uygun bir çözüm tarzıdır. Zira taşıyıcıyı yükleme ve istifleme ile yükümlü kılmak hayatın olağan akışına terstir³⁶. Bu durumda TTK m.863.maddenin açık hükmü karşısında taşıyıcının eşyaların teslim alınması sonucu sorumluluğunun başlaması yüklemeyen sonra söz konusu olacaktır. Maddede yer alan yükleme ve istifleme, gönderene yüklenmiş bir borç mahiyetindedir ve taşıma sözleşmesi ile bu borcu yerine getirme zorunluluğu doğar. Buna karşılık hükümün ikinci cümlesi ise, yükleme ve istiflemeye taşıma açısından nezaret etmeyi her zaman için taşıyıcının görevleri içine giren bir yükümlülük olarak saymıştır³⁷.

Yükleme gibi boşaltma da, 6102 sayılı TTK 863.maddeye göre, gönderen veya gönderilenin üzerindedir. Her ne kadar maddede boşaltma yükümlülüğü gönderene düşen bir yükümlülük olarak ortaya konulmuşsa da, 6102 sayılı TTK m.871/1 hükmü uyarınca uygulamada bu gönderilen tarafından yerine getirilecek bir yükümlülük olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁸ Gönderilen tarafından yapılan boşaltma işleminde ise taşıyıcının nezaret yükümlülüğü aynı yüklemeye olduğu gibi var olacaktır. Taşıyıcı tarafından bu yükümlülüğü bakımından, boşaltmanın güvenli bir şekilde yerine getirilmesi için aracın uygun şekilde açılması ve uygun pozisyonda park edilmesi, eşyaların boşaltılmasında özel bir araç kullanılacaksa boşaltmaya uygun ortamın sağlanması gereklidir.³⁹

6102 sayılı TTK m.863, aslında yükleme ve boşaltmayı taşıyıcının yükümlenmesi yönünden üç farklı durumu mümkün kılmaktadır. Bunlar yükümlülüğün sözleşme ile kararlaştırılmış olması, durumun gereğinden anlaşılması ve ticari teamülün var olmasıdır. Bu hallerde yükleme ve boşaltma yükümlülüğü taşıyıcıya ait olacak ve taşıyıcının ziya, hasar ve gecikme sorumluluğu da, 6102 sayılı TTK m.875/1 uyarınca bu ameliyeleri yerine getirmeye başladığı andan itibaren var olacaktır.

³⁴ Heuer, s.62. Nitekim Yargıtay, 6762 sayılı TTK'yı uygularken aynı yönde düşünerek; özel aletlerin kullanılmasını veya kullanım için taşıma sözleşmesinin taraflarının anlaşmalarını ayrı bir akit olarak kabul etmeyip, taşıma sözleşmesinin içinde olduğunu telâkki etmekteydi. Atabek Reşat; Eşya Taşıma Hukuku, İstanbul 1960, s. 132 ve s. 131 dn.10'da anılan Yargıtay kararları.

³⁵ Neufang Detlef/Vlader Huber; Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr-Wer ist verantwortlich? Transportrecht, Heft 9, September 2002, s.327, Koller, s.144.

³⁶ Aydın, s.38.

³⁷ Koller, s.145.

³⁸ Neufang/Vlader, s.328.

³⁹ Neufang/Vlader, s.329, Koller, s.157-158.

IV. Tazminatın Hesaplanması

1. Hesaplama Yöntemi

6102 sayılı TTK m.880/1 uyarınca, taşıyıcı eşyanın tamamen veya kısmen zıyanından dolayı tazminat ödemekle sorumlu tutulduğu takdirde, bu tazminat eşyanın taşınmak üzere teslim alındığı yer ve zamandaki değerine göre hesaplanır.

Burada taşınan eşya aynı olsa bile üretim yeri, kalitesi ve bunun gibi nitelikleri dolayısıyla ortaya çıkan farklardan belirlenecek tazminatın tayini değiştiği için, eşyanın taşıyıcıya teslim yerinin esas alındığını söyleyebiliriz. 6762 sayılı TTK m.785'den farklı olarak taşınan eşyanın gönderilene teslim edildiği yer değil, gönderenden taşıyıcının teslim aldığı yere göre eşyanın değerinin saptanmasının esas alınması, daha uygun ve taşıyıcıyı koruyucu bir düzenlemedir.

Hesaplama bakımından eşyanın değeri, 6102 sayılı TTK m.880/3'e göre ise, piyasa fiyatına göre, bu yoksa aynı tür ve nitelikteki malların cari değerine göre belirlenir. Bu hesaplamanın yapılması için, eşyanın tür ve niteliğinin belli olması gerekecektir.⁴⁰ Çünkü eşyanın tür ve niteliği, borsada kaydı olan bir eşya olduğu takdirde, piyasa fiyatı borsa fiyatına göre, bu yok ise, normal piyasa fiyatlarına göre belirlenmesi gerekir. Bunun belirlenmesinde de, eşyanın niteliği asıldır. 6762 sayılı TTK m.785, bundan farklı olarak zıyadan doğan tazminatın ancak taşıma senedine geçirilen değere, böyle bir değer geçirilmemiş ise, aynı cins ve vasıftaki eşyaların gönderilene teslim edileceği yerdeki değerine bağlı olarak hesaplanacağını kabul ediyordu.

Ancak TTK m.880/3 c.son, piyasa fiyatı açısından bir karine koymuştur⁴¹. Buna göre, eşya taşınmak üzere teslimden hemen önce satılmışsa, satıcının faturasında taşıma giderleri mahsup edilerek gösterilen satış bedelinin piyasa fiyatı olduğu varsayılacaktır.

Taşınan eşyanın borsa değeri, o eşya ile ilgili borsa kaydına ve taşıyıcı tarafından taşınmak üzere teslim alınan yerdeki borsa fiyatına göre belirlenir. Ancak fiyatın hesaplanmasında illa taşıyıcıya teslim edildiği yerde bir borsanın bulunması zorunluluğu söz konusu değildir. Asıl olan, eşyanın teslim edilen yerde eşyaya ilişkin işlemlerde belli olan borsa rayicinin ele alınmasıdır. İlgili ticaret veya emtia borsasının başka bir yerde olması, taşıyıcıya taşınmak üzere teslim edildiği yerde bu borsanın verdiği rayiç değerinin kabulü hâlinde, tazminatın buna göre saptanmasını engellemez.

Piyasa değerinin tespit edilemediği ahvalde, taşıyıcı tarafından taşınmak üzere teslim alınan mahâl ve zamandaki geçek değerinin bulunması için eşyanın, türü ve niteliğine bakılarak da piyasa fiyatı ortaya çıkartılabilir. Çünkü piyasa fiyatı aslında ticari olarak aynı kalite ve çeşitte düzenli olarak satılan bir eşyanın ortalama fiyatıdır⁴².

Piyasa fiyatı hesaplanırken, gönderen tarafından yapıldığı takdirde, ambalajlama ve yükleme masrafları da dâhil edilmelidir⁴³.

Ticari hayatta, ticari nitelikteki eşyanın taşıyıcı tarafından teslim alındığı yerde birden fazla piyasa fiyatı olabilir. Bu eşyanın ticari standardına göre ortaya çıkar. Böyle bir durumda, piyasa fiyatı tazminat talebinde bulunan bakımından zıya ve hasara uğrayan eşyanın ticari standardına göre satış fiyatı olarak belirlenecektir⁴⁴.

Eşya kısmi zıya uğrarsa, bu takdirde de, kaybolan kısmın değeri taşıyıcının aleyhine tazminat olarak hesaplanacaktır. Mamafih, taşınan eşyanın parça parça ol-

⁴⁰ Arkan; Sorumluluk, s. 153.

⁴¹ Koller, s.451.

⁴² Arkan; Sorumluluk, s. 154, Heuer, s.119, Koller, s.451.

⁴³ Koller, s.451 dn.2'deki OLG Hamburg 15.01.1998 tarihli kararı.

⁴⁴ BGH 27.02.2003 tarih I ZR145/00 sayılı kararı, TranspR 2003, s.298.

makla beraber, bütünlük arz etmesi, eşyada kısmi değil tam zıya yönünden bir tazminat hesaplamasına yol açar⁴⁵. Kısmi zıyaa yönelik hesaplamada zıyaa uğrayan kısmın bütün eşyada hangi oranda değer kaybına yol açtığı ele alınmaz. Sadece zıyaa uğramış kısmın değeri tespit edilir⁴⁶. Buna karşılık 6762 sayılı TTK'da kısmi zıya ve bu zıya halinde tazminat hesaplamasının nasıl yapılacağı belirtilmemiştir. Bu nedenle doktrin tam zıya haline ilişkin hükmün, kısmi zıya halinde orantılı olarak uygulanacağını kabul ediyordu⁴⁷.

Ancak burada önemli bir husus, 6102 sayılı TTK m.883 uyarınca, taşıyıcının 880.madde uyarınca zıya ve hasardan dolayı sorumlu olarak tazminat yükümlülüğü doğması hâlinde, taşıma ücretine hak kazanamamasıdır. Madde taşıyıcının taşıma ücretini geri vereceğinden bahsetmektedir. Gönderen tarafından taşınan eşyaların taşıyıcıya teslimi sırasında aynı zamanda taşıma ücretinin ödenmesi ilkesine bağlı olarak böyle bir hüküm konulmuş olup, esasen taşıma ücretinin ne zaman ödendiğinin bir önemi yoktur⁴⁸. Hâlbuki 6762 sayılı TTK'da tam zıya veya kısmi zıya halinde taşıyıcının taşıma ücretinin ne olacağına ilişkin bir hüküm yoktur. Bu konuda taşıma ücretinin istenilebileceği BK m.96 hükmü uyarınca kabul edilirken⁴⁹, bazı görüşler ise istenme imkanı olmadığı yönünde oluşmuştu⁵⁰.

Eşyanın hasara uğramasında, 6102 sayılı TTK m.880/2'ye göre eşyanın taşıyıcı tarafından taşınmak üzere teslim alındığı yer ve zamandaki hasardan önce var olan değeri ki; bu m.880/3 'de piyasa değeri veya cari değeri olarak gösterilmiştir, hasar oluştuktan sonra elde kalan değer arasındaki fark tazmin edilecektir. 6102 sayılı TTK m.880 uyarınca tazmin edilecek bu değer de, TTK m.883'e göre zıya durumundaki gibi tazminatın ödenmesi dışında taşıma ücreti, gümrük vergisi gibi kalemlerin gönderilene iade edileceğinden bahsedilmiştir. Ancak hükmün ikinci cümlesine göre, hasar hâlinde yapılacak bu ödemeler 880/2 çerçevesinde belirlenen tazminat miktarına uygun olarak indirilir⁵¹. Hasar hâlinde de tazminatın saptanmasında kuşkusuz 6102 sayılı TTK m.882 hükmü dikkate alınacaktır.

Bunun yanında 6102 sayılı TTK m.875 uyarınca gecikme halinde, tazminat gecikme süresiyle orantılı olarak taşıma ücretinin indirilmesi gerekir. Aynı husus, 6762 sayılı TTK m.780/1'de yer alıyordu. Ancak 6762 sayılı TTK m.780, gecikme müddeti-

⁴⁵ Arkan; Sorumluluk, s. 155.

⁴⁶ Aydın, s.117, Koller, s.460.

⁴⁷ Arkan, s.157-158.

⁴⁸ Koller, s.476.

⁴⁹ Arkan, s.157, Çağa Tahir/Kender Rayegan; Deniz Ticaret Hukuku, Navlun Mukaveleleri, 9.Baskı, İstanbul 2008, s.224-225.

⁵⁰ Eşyanın taşıyıcının sorumluluğunda iken zarar görmesi hâlinde, taşıma ücretinin istenip istenememesine ilişkin olarak 6762 sayılı TTK'da hüküm olmadığı için konu doktrinde tartışılmış ve taşıma ücretinin istenemeyeceği yolunda da görüş oluşmuştur. Okay Sami; Deniz Ticaret Hukuku II, İstanbul 1971, s. 15. Kanımızca, TTK m.880'de bu yönde bir hüküm getirilmemeseydi bile, 6098 sayılı TBK m.112 ve m. 136 (BK m.96 ve 117) uyarınca bir tarafın borcunun ifasını imkânsızlaşmasının, kusur olsun veya olmasın karşı tarafı da her zaman için borçtan kurtaracağı ilkesi göz önüne alınmalıdır. Yani, borçtan kurtulan tarafın alacağı edimi isteyemeyeceği, sadece ikisi arasındaki farkın bir tazmin mükellefiyetini doğurması gerekeceği, burada da uygulanabilir. Buna göre de, taşıyıcının bu hâllerde de ücretini isteyememesi gerekirdi.

⁵¹ Buna karşılık CMR m.25 açısından hasar hâlinde böyle bir durum söz konusu değildir. Yani hasara ilişkin olarak CMR'de iade olunacak masraflar yoktur. 6102 sayılı TTK m.883'de yer alan hüküm ATK § 432'den geçmiş olup, Alman Hukukunda başkaca zararların da tazmin edilmesi ilkesi çerçevesinde kabul edilmiştir. Koller, s.479-480.

nin sözleşme ile belli edilmiş müddetin iki katını aştığı halde taşıma ücretinin tamamen ortadan kalkacağını ve bu yüzden doğan zarardan taşıyıcının sorumlu olacağını öngörürken, 6102 sayılı TTK m.882 gecikmeden doğacak sorumluluğun taşıma ücretinin üç katı ile sınırlı olduğunu belirtmiştir. Buna göre, gecikmeye bağlı olarak taşıma ücreti tamamen ortadan kalkacağı gibi, bundan doğacak zararlarda tasarruf hakkı sahibi taşıma ücretinin üç katına kadar tazminat isteyebilir. Hâlbuki bu konuda 6762 sayılı TTK'da bir sınırlama olmadığı gibi, taşıma ücretinin tamamen ortadan kalkması ise, ancak gecikme süresinin sözleşme ile belirlenen sürenini iki katını aşması haline bağlanmıştır.

2. Tazminatın Sınırlanması

Öngörülen sınırlama, 6102 sayılı TTK m.882/1'de⁵² ziya hâline münhasır olmak üzere,⁵³ TTK'nın koyduğu esaslar dâhilinde hesaplanan tazminatın her zaman için eksik brüt ağırlığın kilogramı başına 8, 33 Özel Çekme Hakkını (SDR)⁵⁴ aşamamasıdır. 6102 sayılı TTK m.882/1 ve CMR m.23/3'de belirtilmiş olan brüt ağırlık, toplam ağırlık olup, eşyanın net ağırlığı ile paket ve varsa palet ile destek ağırlığını da içine alır. Bundan dolayı sorumluluk limiti tespit edilirken taşıma senedinde kayıtlı toplam ağırlık esas alınacaktır⁵⁵.

6762 sayılı TTK m.785/1'in ilk cümlesinde ziyadan doğan tazminatta, taşıma senedine belirlenmiş bir değer geçirilmesi veya taşıyıcının kendisine gönderen tarafından bildirilen değeri kabul etmesi durumlarında tazminat bu değerlere göre belirlenmekteydi. Kural olarak, eşyanın fiyatının piyasa fiyatı esas alınarak hesaplandığı ve buna göre bir tazminatın takdir edildiği dikkate alındığında, taşıma senedine geçirilen bu değer veya taşıyıcı tarafından kendine bildirilerek kabul edilen değer, piyasa değerinden daha yüksek olması mümkündür⁵⁶. Bu konuda, kanunun tam bir açıklıkla meseleyi hâlettğini söylemek zordu ve hatta kanunun burada sustuğu kabul edilmekteydi⁵⁷.

6102 sayılı TTK böyle bir düzenleme getirmemiştir. Ancak bunun TTK m.882'deki sorumluluk sınırlarının her zaman uygulanacağı anlamını taşımadığını belirtmeliyiz. 6102 sayılı TTK için, belli bir değer taşıma senedine geçirilmesi ve bunun taşıyıcı tarafından kabulü şartı kaldırılmıştır. Tarafların sözleşme ile taşıyıcının sorumluluk sınırlamasını her zaman gerçekleştirmesi mümkündür. Bu husus TTK m.888/2'deki taşıyıcının gönderen ve gönderilenle sorumluluk sınırı genişleten sözleşmeler yapabileceği hükmünden de anlaşılmaktadır.

TTK m.857 uyarınca taşıma senedine yazılacak kayıtlarda eşyanın değeri sadece (1) bendi uyarınca teslimde ödemeli satışlarda söz konudur. Bu durumda dahi taşıyıcının sorumluluk sınırlarından yararlanması kanun hükümlerine göre zorunludur. Ancak

⁵² Aynı yönde, CMR m.23/3.

⁵³ Hasar hâlinde tazminat miktarında sınırlama, CMR m. 25/2 (a) ve (b) bentlerinde belirtildiğinden, bu düzenleme hasar için geçerli değildir. Buna karşılık 6102 sayılı TTK m.882/2, hasar sorumluluğunu ziya sorumluluğu ile beraber düzenlemiştir.

⁵⁴ Special Drawing Rights.

⁵⁵ Kaya; II, s.263, Thume, Heinz Karl: Kommentar zur CMR, 2.Auflage, Heidelberg 2007, s.622. Fakat paketlenmemiş eşyalarda brüt ağırlık, toplam parçaların eşya ağırlığıdır, Glöckner; Leitfaden, s. 180.

⁵⁶ Arkan; Sorumluluk, s. 162.

⁵⁷ Doktrine göre, bu durum gönderene gerçek zararın üzerinde bir meblağ sağlamasına karşın, kanun koyucunun amacı olan taşıma akdinin iyi niyetli olarak ifasının sağlanamayıp, taşıyıcı tarafından zarara yol açılması hâlinde süratle gönderenin zararının karşılanması ve gönderenin zararın ispatlanmasındaki külfetini kısmen ortadan kaldırmaya hizmet ediyordu. Atabek; Eşya Taşıma, s.264.

taşıyıcının bu konuda önceden ve sonradan sorumluluğu genişletilmesine ilişkin anlaşma yapması mümkündür.

3. Tazminatı (Sorumluluğu) Sınırlama Hakkının Kaybı

6102 sayılı TTK m.886 “Sorumluluğu sınırlama hakkının kaybı” başlığı altında, zarara taşıyıcının kasten veya pervasızca bir davranışla ve böyle bir zararın meydana gelmesi ihtimalinin bilinciyle işlemiş bir fiilinin veya ihmalinin sebebiyet vermesi veya taşıyıcının yardımcılarının bu benzer davranışları yapması durumunda, taşıyıcının sorumluluktan kurtulma hâllerinden ve sorumluluk sınırlamalarından yararlanamayacağını kabul etmiştir.

6102 sayılı TTK’nın madde gerekçesinde, hükmün kaynaklarının CMR m.29 ve ATK § 435 olduğu, Taşıma İşleri kitabındaki genel hükümler kısmında yer alan zamanlaşımını düzenleyen m.855/5, taşıma işleri komisyoncusundan talepler bakımından zamanlaşımını düzenleyen m.930, deniz taşımalarında taşıyanın sorumluluğunu düzenleyen m.1187 ve yolcu taşımalarında yolcunun uğradığı zararlardan sorumluluğun sınırlanması hakkının ortadan kalkmasını düzenleyen m.1267’ye paralel bir düzenleme yapıldığı belirtilmektedir.

Gereğede ayrıca, “pervasızca ve zararın muhtemelen gerçekleşebileceği bilinciyle hareket” ibaresinin birlikte tek bir kavram olarak değerlendirilmesi gerektiği, bunun kasta eşdeğer kusur olarak yorumlanmasının lazım olduğu açıklanmaktadır.

Yine gereğede, belirtildiği üzere, hükmün temel kaynağı CMR m.29/1’deki ibaredir ve Türkçe’ye CMR’nin Türk hukukunda kabulü ile geçmiştir.

Esasen buna benzer bir düzenleme 6762 sayılı TTK m.786/3’de de bulunmaktadır. Hüküm, “Zarar, taşıyıcının ağır kusuru veya hilesinden doğmuş olduğu takdirde yukarıki fıkrada anılan halde veya bu maddenin birinci fıkrası veyahut 785 inci maddede ki tazminatlar yerine tam tazminat istenebilir” demektedir. Türk hukukunda 6762 sayılı TTK bakımından doktrine göre, kusur kategorilendirmesi ve TTK m.786/3’deki ibare, CMR m.29’daki kasta eşdeğer kusur kavramının ağır ihmal olarak yorumlanması sonucuna ulaşılmasına yol açmıştır.

6762 sayılı TTK m.786/3, 785 ve 786.maddelerde yer alan taşıyıcının sorumluluğunun sınırlandıran hükümlerin uygulanmayacağı ve tam tazminatın istenebileceği durumları, taşıyıcının ağır kusur ve hilesi olarak ortaya koymuştur. Doktrinde, kanun koyucunun aralarında fark yokmuşçasına birçok maddesinde olduğu gibi, bu maddede de hileden söz ettiği, aslında burada kastı ifade etmek istediği, ağır kusurla anlatmak istediğinin ise ağır ihmal olduğu belirtilmektedir⁵⁸. Ancak 6102 sayılı TTK ile artık bu görüşün geçerliliği kalmamıştır. Artık CMR’de yer alan hükümle beraber, TTK m.886’daki pervasızca hareket kavramı birlikte değerlendirilerek, kanımızca her somut olayda ağır ihmal dışında farklı bir kusur kavramının, kasta eşdeğer kusuru olduğunun kabul edilmesi gerektiği görülmelidir. Yani 6762 sayılı TTK’daki ağır ihmal kavramı kasta eşdeğer kusuru her zaman karşılamaz ve bu kavramın somut olaya göre belirlenmesi gerekir. Bu konuda Yargıtay uygulaması yol gösterici olacaktır. Ancak Yargıtay’ın CMR’yi uygularken 29.maddedeki kasta eşdeğer kusur kavramını da ağır ihmal olarak algıladığını belirtmek lazımdır.

⁵⁸ Arkan; Sorumluluk, s.166, 6762 sayılı TTK m.786 baz alınarak kavramın ağır ihmal olarak yorumlanmayacağı yönünde, Karan, s.735.

V. Zamanaşımı

6102 sayılı TTK sadece eşya taşımaları için değil, taşınma eşyası taşınması ve yolcu taşınması olarak belirteceğimiz diğer taşımalar içinde ayrıntılı bir zamanaşımı hükmü koymuştur.

6102 sayılı TTK'nın 855.maddesinin birinci fıkrasında, “Bu kitap hükümlerine tabi taşımalarda, yolcunun bir kaza sonucu ölmesi veya bedensel bütünlüğünü zedeleyen bir zarara uğraması hâlinde istem hakları on yılda; diğer zararlarda ise bir yılda zamanaşımına uğrar” denilerek, eşya taşıma sözleşmelerinden doğan talepler için kısa bir zamanaşımı süresi öngörülmüştür. Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise, zamanaşımının hangi tarihten başlayacağına dair olmak üzere, eşya taşımalarında bu tarihin gönderilene teslimine bağlandığı açıkça bildirilmiştir. Haksız fiilden doğan talepler de, 6102 sayılı TTK m.885 uyarınca yine aynı bir senelik zamanaşımı süresine tabi olacaktır.

Zamanaşımının ne zaman başlayacağı da aynı maddede eşyanın teslimi⁵⁹ esas alınarak ortaya konulmuştur. Buna karşın, tam zıya hâli bundan müstesnadır. Zira 6102 sayılı TTK m.855/2'ye göre tam zıya ilişkin taleplerde bu süre, teslim edilmesi gereken tarihten itibaren başlayacaktır. Elbette ki; teslimin hiç mümkün olmayacağı tam zıya hâline, böyle bir istisnanın konulması tabiidir.

Bunun yanında, gönderen tarafından verilen bir talimatla taşımının durdurulması ve eşyanın iadesi istenirse, zamanaşımı yine eşyanın gönderilene fiilen teslim edilmesi gereken tarih olacaktır⁶⁰. Tek bir seferde taşınması gereken eşyanın parça olarak taşınması durumunda ise, son parçanın teslim edildiği tarihten itibaren zamanaşımı işleyecektir⁶¹. Kısım kısım taşıma üzerinde anlaşılırsa, her giden ve ulaşan parça için, ayrı zamanaşımı süreleri işleyecektir⁶².

6102 sayılı TTK m. 869/3 uyarınca, taşıyıcının tasarruf hakkını haiz kişi hesabına saklanması için eşyayı tevdi etmesi hâlinde, gönderilene zarar muttali olduğu söylenemeyecektir. Ancak, eşyanın tevdi edildiği gönderilene bildirilmiş veya gönderilence malum olmuş ise, eşyanın gönderilen tarafından tetkik ve muayenesi mümkün olduğu surette, tevdi edilen kişiye teslim veya keyfiyetin gönderilene ihbarı tarihi, zamanaşımı başlangıcı olacaktır⁶³.

Zamanaşımının tazminat taleplerinde, birden fazla taşıyıcının bulunması hâlinde nasıl uygulanacağına gelince; 6102 sayılı m.888'e göre, ilk taşıyıcının tazminat davasına muhatap olması ve tazminatı ödemesi hâlinde kendisine karşı talepte bulunulan taşıyıcının aradaki taşıyıcılara rücu ederek bu ödemeyi talep etmesi ise 6102 sayılı TTK m.855/3'e tabi olacaktır. Bu hükme göre, rücu haklarına ilişkin zamanaşımı rücu alacaklısının, zararı ve rücu borçlusunu öğrendiği tarihten itibaren üç ay içinde zarar hakkında rücu borçlusuna bildirimde bulunması şartıyla, rücu alacaklısına mahkeme kara-

⁵⁹ Teslim, gönderen veya gönderilene eşyanın zilyetliğinin intikal ettirilmesi olarak anlaşılmalıdır. Mamafih, eşyaların ardiyeye alınması ile de nakliye mukavelesi sona erer ve taşıma akdinden müstakil bir ardiye akdi vücut bulursa, bu da zamanaşımının başlaması anlamında bir teslim sayılır.

⁶⁰ Arkan; Sorumluluk, s.211.

⁶¹ Atabek, s.324-325. Aynı yönde; Y.TD. 13.5.1960 tarih E.864 K.1505 sayılı kararı, Doğanay, s. 1731 dn.632.

⁶² “Eşya taşımalarında bir yıllık zamanaşımı süresi, son partinin gönderilene teslimi tarihinden başlar” TD. 13.11.1967 tarih E.2936 K.4025 sayılı karar, Eriş, Gönen: Açıklamalı-İçtihatlı-Uygulamalı Kara Taşıma Hukuku, Ankara 1996 s.191.

⁶³ Yazgan Sıtkı; Taşıma Akitlerinde Zamanaşımı, Banka Ticaret Hukuku ile İlgili İncelemeler, Ankara 1972, s. 111.

rının kesinleştiği günden, kesinleşmiş mahkeme kararı olmayan hâllerde ise, rücu alacaklısının borcu ifa ettiği tarihten itibaren işlemeye başlar⁶⁴.

6102 sayılı TTK m.855, sürenin hesaplanması yönünden ayrı bir durum öngörmediğinden, 6102 sayılı TTK m. 1 yollamasıyla zamanaşımının hesaplanmasında, 6098 sayılı TBK hükümleri uygulama alanı bulur. Buna göre, 6098 sayılı TBK m. 151 uyarınca zamanaşımında sürenin başladığı ilk gün hesaba katılmayıp, son gün bir tatil gününe rastlarsa, tatilin bitimini izleyen ilk iş günü sonunda süre, TBK m.93 hükmü gereğince dolacaktır. Zamanaşımının durması ve kesilmesi yönünden ise TBK m. 154 ve 155'e bakılacaktır. Bunun yanında, m.855'de öngörülen süre bir hak düşümü süresi olmadığından TBK m. 161 dâhilinde, sürenin dolup dolmadığı, hâkim tarafından kendiliğinden göz önünde tutulamaz. Ayrıca, 6102 sayılı TTK m.6 uyarınca da zamanaşımı süresi hakkında taraflarca artırma ve azaltma yönünde bir değişiklik yapılamayacaktır.

6102 sayılı TTK 855/4.maddesinde zamanaşımı süresinin iki şekilde uygulanmayacağından bahsetmiştir. Bunlardan birincisi, gönderilen veya gönderilen defi olarak kullanmak, diğeri ise, m.855/5'de yer alan eşyanın ziya ve hasarının taşıyıcının kast veya pervasızca bir davranış dolayısıyla böyle bir zararın meydana gelmesi ihtimalinin bilinciyle işlenmiş bir fiil veya ihmalden dolayı eşyanın ziya ve hasara uğradığının anlaşılması durumudur.

6102 sayılı TTK m.855/4'e göre; gönderen veya gönderilen taşıyıcıya karşı haklarını, bir yıl içinde ve 6102 sayılı TTK m.18/3'e uygun şekilde istemiş olmak⁶⁵ şartıyla defi olarak her zaman ileri sürebileceğini ortaya koymuştur. Buna 6102 sayılı TTK m.889 uyarınca eşyanın kabulü ile gönderen veya gönderilen aleyhine karinenin oluşmaması olması hâlinde de ekleyebiliriz. Bu hüküm gereğince, bir yıllık zamanaşımı süresi dolmuş dahi olsa, maddedeki şartlar yerine getirildiği takdirde, ziya, hasar taşıyıcının talep ettiği ücret alacağına karşı takas beyanı olarak ileri sürülebilecektir⁶⁶. Hükümden de anlaşıldığı üzere, hakkın sözle istenmiş olması durumunda, 6102 sayılı TTK m.18/3 hükmü de göz önüne alındığında, ispat imkânı olmayacaktır⁶⁷.

Doktrindeki bir düşünceye göre, 6102 sayılı TTK m.855/4'e karşılık gelen 6762 sayılı TTK m.767/4'e ilişkin olarak taşıyıcının ücret alacağının daha uzun bir zamanaşımı süresine bağlanması hâlinde, uygulama olanağı bulacaktır. Eşyanın teslimi takip eden bir yıl içinde taşıyıcı tarafından taşıma ücretine ilişkin bulunulmayan taleplerin daha sonra direkt olarak, bu hükümden bağımsız, zamanaşımı savunması ile karşılaşıcağından bu nedenle de pratikte hükümün uygulama kabiliyetinin pek fazla olmadığı ileri sürülmüştür⁶⁸. Gerçekten, takas talepleri dışında gönderen ve gönderilene karşı bir yıl geçtikten sonra, taşıyıcı tarafından ileri sürülen taleplerin genel zamanaşımı savunması ile karşılaştığı da Yargıtay kararları ile de teyit edilmiştir⁶⁹.

⁶⁴ Bu yönde, Yargıtay, 6762 sayılı TTK'ya ait bir kararında; taşıma akdinden doğan ziya ve hasarın vuku bulduğu tarihi esas alarak, bunun meydana geldiği tarihte başlamasını kabul etmiştir Y.TD. 7.3.1973 tarihli E. 1971/5941 K. 1972/1109 sayılı karar. Yargıtay daha önceki kararlarında ise, 818 sayılı BK m.128'i esas alan kararlar vermiştir. 27.11.1978 tarih E.5867 K.5270 sayılı kararında, yine, BK. 128 muvacehesinde karar verilmiştir, Eriş, s. 195. Ancak Yargıtay'ın bu konudaki kararları istikrar bulmamıştır. Bkz. 11.HD. 08.12.1992 tarihli E.4477 K.11239 sayılı kararı, Eriş, s.210. Yeni düzenleme bu çelişik kararları ortadan kaldıracaktır.

⁶⁵ 6102 sayılı TTK m.18/3'e göre "Tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi feshe, sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar veya ihtarlar noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya genli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılır." Ancak, hükümde gösterilen ihbar ve ihtarların yapılma yöntemleri, artık geçerlilik şartı değil, ispat şartıdır.

⁶⁶ Arkan; Sorumluluk, s.214.

⁶⁷ 6762 sayılı TTK açısından, geçerli olmayacağı yönünde, Doğanay; TTK Şerhi, s.1731.

⁶⁸ Arkan; Sorumluluk, s.214.

⁶⁹ Bu yönde; Y.11.HD. 23.03.1976 tarihli E. 1592 K.1512 sayılı kararı, Eriş, s. 194.

6102 sayılı TTK m.855/4 hükmü, esasta gönderen ve gönderilene bir yıl içinde kendisine karşı taşıma sözleşmesiyle ilgili taleplere karşı defi hakkı vermekte olup, bu hakkın sadece defi olarak ileri sürülmesi her zaman için mümkündür. Yoksa söz konusu hüküm, gönderen veya gönderilenin davacı olduğu durumlarda bir talep hakkına ilişkin değildir. Davacı gönderen veya gönderilenin bu defi hakkına dayanarak bir yıldan sonra ileri süreceği taleplerde, taşıyıcının zamanaşımı iddiası bakımından bir etkide bulunmaz⁷⁰.

6102 sayılı TTK m.855/5'e göre ise taşıyıcının kastı veya kasta eşdeğer kusur olarak da tarif ettiğimiz pervasızca davranışı dolayısıyla eşyaların ziya ve hasara uğraması hâlinde, taşıyıcının sorumluluğu bu hüküm uyarınca üç yıllık zamanaşımı süresine tâbi olacaktır. Yani bu durumlarda taşıyıcı bir yıllık zamanaşımın süresinin geçtiği iddiasında bulunamaz. Bu süre, 6102 sayılı TTK m.879 uyarınca taşıyıcı yardımcılarını ve taşımanın yerine getirilmesi için yararlanılan kişiler içinde geçerlidir.

Taşıyıcının, bir yıllık kısa zamanaşımı süresini, kendi aleyhine dava açılmasını önlemek maksadıyla oyalama ve savsaklama ile geçiştirdikten sonra, açılan davada ileri sürmesi de, kanımızca TMK m.2'ye göre hakkın kötüye kullanılması kabul edilir ve bunu ileri süren davacı tarafından da ispatlanabildiği⁷¹ takdirde, bu süre söz konusu davada göz önüne alınmaz⁷². Mafafih, davacı olan gönderen veya gönderilenin taşıyıcının yaptığı uzlaşma teklifleri üzerinde müzakerelerde bulunarak bir yıllık süreyi geçirdikten sonra davada taşıyıcının oyalama yoluna başvurduğunu ispatlayamamaları zamanaşımında TMK m.2 ye dayanmalarına engel olur⁷³.

SONUÇ

6102 sayılı TTK'nın Taşıma İşleri kitabında yer alan Eşya Taşımaya ilişkin hükümler, uluslararası ve ulusal hukukta var olan son düzenlemelerin iç hukuka bir yansımadır. Yeni düzenlemeler, 6762 sayılı TTK'da yer alan pek çok eksik düzenlemeyi ortadan kaldırmayı veya Yargı kararları ile doldurulmak zorunda kalınan boşlukları ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır.

Bu yönde pek çok olumlu düzenlemenin eşya taşıma hukuku hükümlerine girdiği söylenebilir. Taşıma hukukunda ziya, hasar ve gecikme sorumluluğunun aynı ilkeleri bağlanması, sorumluluğun belli bir miktarla sınırlanması, sınırlamanın taşıyıcının kasten veya pervasızca yaptığı bir davranışla eşyaya zarar verdiği hallerde uygulanmaması veya bu hallerde tazminat talepleri bakımından zamanaşımının uzaması, yükleme ve boşlatma yükümlülüklerinin kimde olduğunun bir ilkeye bağlanması, taşıma sözleşmesinde tarafların asli borçları yanında var olan yükümlülüklerinin açık bir şekilde ortaya konulması bunlara gösterilebilecek örneklerdir.

Bununla birlikte, hükümlerin kısmen eleştirilebilecek yönleri de bulunmaktadır. Mesela hükümlerde tamamen HGB'ye bağlı kalmanın ne kadar doğru olduğu tartışılabilir. Bunun yanında bazı ifadelerin HGB'de yer aldığı şekilden farklı bir biçimde tercüme edildiği ve yorum yanlışlıklarına yol açabileceği göz ardı edilmemelidir. Ayrıca çok nadiren de olsa mehzadan ayrılmış (örneğin TTK m.878/b.g gibi) ancak bu ayrılmanın da tam bir gerekçesi ortaya konulamamıştır. Aynı zamanda konulan bu tip hükümlerin ne kadar gerekli olduğu da soru işaretidir.

Ancak genel olarak düzenlemenin uluslararası taşıma hukukuna ilişkin kurallara uyumlu bir nitelik taşıdığı, AB açısından özellikle de taşıma hukukuna yönelik direktifler bakımından gerekli olduğu söylenebilir.

⁷⁰ Y.11.HD. 01.12.1987 tarih E.6433 K.6708 sayılı karar, Eriş, s.204-205.

⁷¹ Y.11.HD. 30.09.1994 tarih E.4413 K.6956 sayılı karar, Eriş, s.214.

⁷² Atabek, s.326.

⁷³ Arkan; Sorumluluk, s.215.

KAYNAKÇA

- Akıncı Ziya** : Karayolu İle Milletlerarası Eşya Taşımacılığı ve CMR, Ankara, 1999.
- Arkan Sabih** : Karayoluyla Yapılan Taşımalarda Taşıyıcının Sorumluluğu, Ankara 1982.
- Arkan Sabih** : Türk Ticaret Kanunu'nun Tasıma Senetlerine ve İlmühaberlere İlişkin Hükümleri Üzerine Bir İnceleme, BATİDER 1978, C. IX, S.4
- Aydın Alihan** : CMR'ye Göre Taşıyıcının Zıya, Hasar Ve Gecikmeden Doğan Sorumluluğu, İstanbul 2002.
- Atabek Reşat** : Eşya Taşıma Hukuku, İstanbul 1960.
- Clarke Malcolm** : International Carriage of Goods by Road: CMR, Fifth Edition, London 2009.
- Çağa Tahir/**
- Kender Rayegan** : Deniz Ticaret Hukuku, Navlun Mukaveleleri, 9.Baskı, İstanbul 2008.
- Doğanay İsmail** : TTK Şerhi, C.2, Ankara 2004.
- Eriş Gönen** : Açıklamalı-İçtihatlı-Uygulamalı Kara Taşıma Hukuku, Ankara 1996
- Glöckner Herbert** : Leitfaden zur CMR, 8.Auflage, Berlin 2005.
- Hill, D.J./**
- Messent, A.D.** : CMR: Contracts For The Carriage of Goods by Road, London 1995.
- Heuer Klaus** : Die Haftung des Frachtführers nach dem Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Strassengüterverkehr, Hamburg 1975.
- Karan Hakan** : CMR Şerhi, Ankara 2011.
- Kaya Aslan** : Karayolu İle Eşya Taşınmasına İlişkin Uluslar arası Sözleşmenin Uygulanma Şartları ve Öngörülen Sorumluluğun Esasları (I), Oğuz İmregün'e Armağan, İstanbul 1998.
- Kaya, Arslan** : Taşıyıcının Karayolu İle Eşya Taşınmasına İlişkin Sözleşmede (CMR) Öngörülen Sorumluluğunun Esasları (II), İÜHFİM, Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu'na Armağan Sayısı, C. LVI, S. 1-4, İstanbul 1998.
- Kehl F. Michael** : Die Haftung des Unterfrachtführers im Straßengüterverkehr, Münster 2004.
- Knorre Jürgen/Demuth Klaus/**
- Reinhard Th. Schmid:** Handbuch Des Transportrechts, München 2008.
- Koller Ingo** : Transportrecht, Kommentar zu Spedition, Gütertransport und Lagergeschäft, 6. Auflage, München 2007.
- Neufang Detlef/**
- Vlader Huber** : Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr-Wer ist verantwortlich? Transportrecht, Heft 9, September 2002.
- Seven Vural** : Karayoluyla Yapılan Uluslararası Eşya Taşımlarında Taşıyıcının Ödeme Karşılığı'nda Teslim Şartı'ndan Doğan sorumluluğu, Legal Hukuk Dergisi, S.46, 2006.
- Tandoğan Haluk** : Türk Mesuliyet Hukuku, Ankara 1961.
- Thume Heinz Karl:** Kommentar zur CMR, 2.Auflage, Heidelberg 2007.

- Yeşilova Ecehan** : CMR-Taşıma Senedinin İspat Kuvveti, DÜHFD, C.7, S.1, İzmir 2005.
- Yeşilova Ecehan** : Taşıyıcının CMR Hükümlerine Göre Yardımcı Şahıslarının Ve Müteakip Taşıyıcıların Eylemlerinden Doğan Sorumluluğu (CMR madde 3, 34), Ankara 2004.
- Yeşilova Aras Ecehan** : Uluslararası Karayolu ile Yük Taşımacılığında Teslim Süresinin Aşılması ve Teslimde Ödeme, Ankara 2010.
- Yazgan Sıtkı** : Taşıma Akitlerinde Zamanaşımı, Banka Ticaret Hukuku ile İlgili İncelemeler, Ankara 1972.

